

परालको आगो कथाको समाख्यानशास्त्रीय विश्लेषण

बालकृष्ण शर्मा *

Article History: Received 12 Oct. 2021; Reviewed 28 Nov. 2021; Revised 14 Dec. 2021; Accepted 7 Jan. 2022.

लेखसार

प्रस्तुत लेख गुरुप्रसाद मैनालीद्वारा रचित 'परालको आगो' कथाको अध्ययनमा केन्द्रित छ । यसको सैद्धान्तिक आधार समाख्यानशास्त्र हो । विभिन्न विधाका माध्यमबाट प्रस्तुत हुने अन्तरकथायुक्त रचना नै समाख्यान हो । यो कथा प्रस्तुत गर्ने तरिका हो । यो कुनै कार्यकारण शृङ्खलामा आवद्ध चरित्रसहितको रूप हो । यसमा विभिन्न घटना, परिवेश र चरित्र हुन्छन् । ती चरित्रहरू घटनाका प्रेरक, भोक्ता, वहनकर्ता, द्रष्टा, सञ्चालन कर्ताका रूपमा आएका हुन्छन् । यस्ता चरित्रहरूको अध्ययन समाख्यानशास्त्रमा गरिन्छ । त्यसैले समाख्यानशास्त्र आख्यानमा कृतिमा प्रयुक्त पात्र र तिनका कार्यकलापहरूको अध्ययनमा केन्द्रित रहने समीक्षा पद्धति हो । कुनै पनि आख्यानमा समाख्याताको कार्य र उसको पहिचान, वाच्यता तथा कथावाचनका लागि निश्चित प्रकारको कालव्यवस्था रहेको हुन्छ । प्रस्तुत कथामा समाख्याताको कार्य र पहिचान गर्न सकिने आधारहरूको खोजी र विश्लेषण गरी समाख्यातमार्फत प्रस्तुत भएको वाच्यत्व र समाख्यानात्मक कालको अध्ययन विश्लेषण गरिएको छ । यस कथामा तृतीय पुरुष समाख्याताले वर्णनकर्ता, टिप्पणीकर्ता एवम् मूल्याङ्कनकर्ताका रूपमा समाज, संस्कृति र दाम्पत्य जीवनका यथार्थ स्थितिलाई आदर्शले परिवेष्टित गरी वाच्यताका रूपमा प्रस्तुत गरेको छ र कथा समाख्यानात्मक भूतकालमा प्रस्तुत गरिएको छ भन्ने निष्कर्षमा पुगिएको छ ।

शब्दकृञ्जी : समाख्यान, समाख्याता, सम्बोधी, वाच्यता, समाख्यानात्मक काल ।

विषय परिचय

कथाकार गुरुप्रसाद मैनाली (वि.सं. १९५७-२०५७) वि.सं. १९९२ मा शारदा पत्रिकामा 'नासो' शीर्षकको कथा प्रकाशित गरेर नेपाली कथाका क्षेत्रमा प्रवेश गरेका हुन् । उनकाएघारवटा कथाहरू नासो(वि.सं.२०२०) कथासङ्ग्रहभित्र सङ्ग्रहित छन् । उनी नेपाली कथाजगत्मा थोरै कथा लेखेर पनि चर्चित बनेका छन् । उनी नेपाली भाषाका प्रथम आधुनिक कथाकार हुन् । उनले कथामा नेपाली समाजका दाजुभाइका भगडा, लोग्नेस्वास्नीका भगडा, समाजमा बस्दा कुनै पनि व्यक्तिले वहन गर्ने कर्तव्य र दायित्व, अनमेल विवाह, विधवा समस्या, पारिवारिक, सामाजिक घटना आदिलाई विषयवस्तुका रूपमा लिई तिनलाई आदर्शोन्मुख ढङ्गले चित्रण गरेका छन् । उनी ग्रामीण नेपाली समाजको यथार्थ चित्रण गर्ने सामाजिक कथाकार हुन् । उनी बोलचालको नेपाली भाषामा सामाजिक समस्यालाई प्रस्तुत गर्ने कथाकारका रूपमा स्थापित छन् । 'परालको आगो' (वि.सं. १९९५) नासो कथासङ्ग्रहमा सङ्कलित एघारवटा कथाहरूमध्येको चर्चित सामाजिक यथार्थवादी कथा हो । लोग्नेस्वास्नीका बीच हुने भगडा र त्यसबाट निस्कने परिणामलाई चित्रण गरिएको प्रस्तुत कथा लोग्ने र स्वास्नीका बीच ससाना कुरामा पनि भगडा भइरहन्छ र चाँडै मिलन पनि हुने भएकाले लोग्ने स्वास्नीका बीचको भगडा परालको आगो जस्तै

* उपप्राध्यापक, सरस्वती बहुमुखी क्याम्पस (मानविकी सङ्काय, नेपाली विभाग), त्रिभुवन विश्वविद्यालय, नेपाल ।

क्षणिक हुन्छ भन्ने धारणाका वरिपरि घुमेको छ । यस कथाले तत्कालीन नेपाली समाजको दाम्पत्य जीवनको वास्तविकतालाई प्रस्तुत गरेको छ । यस कथालाई विभिन्न सैद्धान्तिक आधारमा विश्लेषण गर्न सकिन्छ । यस आलेखमा आख्यानान्तरक कृतिमा प्रयुक्त पात्र र तिनका कार्यकलापहरूको अध्ययन गर्ने आधुनिक समीक्षा पद्धतिका रूपमा रहेको समाख्यानशास्त्रलाई आधार बनाएर यसमा समाख्याताको कार्य र पहिचान, वाच्यत्व तथा समाख्यानान्तरक काल केकस्तो रहेको छ भन्ने कुराको अध्ययन गरिएको छ ।

अध्ययन विधि

प्रस्तुत अध्ययनमा 'परालको आगो' कथा प्राथमिक सामग्रीका रूपमा रहेको छ भने द्वितीयक सामग्रीका रूपमा समाख्यान शास्त्रसँग सम्बन्धित सामग्रीहरू रहेका छन् । यस अध्ययनका लागि आवश्यक पर्ने सम्पूर्ण सामग्रीहरू पुस्तकालयलाई आधार बनाई प्राथमिक तथा द्वितीयक स्रोतबाट सङ्कलन गरिएको छ । पाश्चात्य समीक्षा परम्परामा स्थापित समाख्यानशास्त्रीय विश्लेषणका मुख्य आधारहरूमध्ये समाख्याताको कार्यात्मक भूमिका र उसको गुणात्मक पहिचान, वाच्यत्व तथा समाख्यानान्तरक काललाई सैद्धान्तिक आधार बनाइएको छ र त्यसैका आधारमा 'परालको आगो'कथाबाट विभिन्न साक्ष्यहरू प्रस्तुत गरी तिनका माध्यमबाट कथाको समाख्यानशास्त्रीय विश्लेषण गरी निष्कर्षमा पुगिएको छ ।

समाख्यानशास्त्रको सैद्धान्तिक चिनारी

समाख्यानशास्त्र कुनै पनि आख्यानान्तरक कृतिको विश्लेषण गर्ने संरचनावादी सिद्धान्त हो । यो समाख्याताका केन्द्रीयतामा आख्यानान्तरक कृतिको अध्ययन गर्ने पद्धति हो । यसमा कुनै कथ्य, लेख्य वा दृश्य संरचनाको वर्णनात्मक ढाँचा पहिल्याई तिनका प्रकार्य तथा सम्बन्धको निरूपण कसरी भएको छ भन्ने कुरामा विशेष ध्यान दिइन्छ । कुनै पनि घटनाक्रम र पात्रहरू संलग्न कृतिमा पात्रहरूले के भन्छन् र के गर्छन् भन्नु नै समाख्यान हो र यो समाख्यान कथा प्रस्तुत गर्ने तरिका (Mode of telling) पनि हो । यो कुनै पनि विधाका माध्यमबाट प्रस्तुत हुने अन्तरकथायुक्त रचना हो । यो कथांशहरूको समग्र प्रस्तुति ढाँचा हो । यसमा विभिन्न तहका कथांशहरूलाई संयोजन गर्ने पद्धति वा कला अँगालिन्छ । यो सबै प्रकारका आख्यानसँग सम्बद्ध हुन्छ । यसलाई साहित्यिक र साहित्येतर, आख्यानान्तरक र आख्यानेतर तथा भाषिक र भाषेतर रूपमा वर्गीकरण गर्न सकिन्छ । समाख्याताबाट भनिएका साहित्यिक विधाहरू जस्तै- उपन्यास, कथा, महाकाव्य, रोमान्टिक कविता आदि नै समाख्यानका रूप हुन् । नाटकमा भने समाख्याता आफै उपस्थित भएको हुन्छ । यी सबै समाख्यानशास्त्रीय विश्लेषणका विषय क्षेत्र हुन् । समाख्यानशास्त्रमा समाख्याताका प्रकारहरू, संरचनात्मक तत्त्वहरूको पहिचान र तिनीहरूको केन्द्रण र संयोजन, समाख्यानका घटक तथा समाख्यान प्रस्तुति, समाख्याता एवम् सम्बोधितको स्थितिबारे अध्ययन गरिन्छ (अब्रहाम्स, २००१ : १७३) । यस शास्त्रको उपयोग प्राचीन कालदेखि हालसम्मका कृतिहरूको अध्ययनका लागि गर्न सकिन्छ । यसले के (घटना, पात्र र परिवेश) भनिएको छ र कसरी (कस्तो प्रकारको समाख्याता, कुन क्रममा र कुन कालमा) भनिएको छ भन्ने कुराका बिचको आधारभूत अन्तरलाई बुझाउँछ (डाबेल, २००० : ७११) । यसमा आख्यानको प्रकार्य तथा सम्बन्धको निरूपण के कसरी भएको छ भन्नेबारे ध्यान दिइन्छ । अतः समाख्यानशास्त्रले आख्यानान्तरक संरचनाको सैद्धान्तिक व्याख्या गर्दछ । यसको चर्चा प्लेटो, अरिस्टोटलमा पाइए तापनि आख्यानको विश्लेषण गर्ने सैद्धान्तिक आधारका रूपमा भने बिसौ शताब्दीको उत्तरार्द्धतिर विकसित भएको हो । यहाँ कथाको अध्ययनका लागि आवश्यक समाख्याताको कार्य र पहिचान, वाच्यत्व र समाख्यानान्तरक कालसम्बन्धी मान्यताहरू प्रस्तुत गरिएको छ ।

१. समाख्याताको कार्य र पहिचान

कथाकारले समाख्यातामार्फत कथा प्रस्तुत गरेको हुन्छ । आख्यानका घटना सन्दर्भहरूको प्रस्तुति गर्ने वाचक नै समाख्याता हो । समाख्याता पाठका समग्र पक्षको वर्णनकर्ता हो । ऊ कथामा पात्रका रूपमा आउन पनि सक्छ र नआउन पनि सक्छ । ऊ पाठको द्रष्टा वा भोक्ता वा साक्षीका रूपमा आएको हुन्छ । उसले अभिकर्ताका रूपमा रहेर सम्बोधित श्रोतासँग सम्बन्ध गाँस्दै चरित्र, घटना, अवस्था र स्थितिको उद्घाटन गर्नाका साथै भन्नुपर्ने र गर्नुपर्ने कुराको निक्कै गरी उपयुक्त ढङ्गले सम्बोधित श्रोतासमक्ष कथा प्रस्तुत गर्दछ । सम्बोधिसँग सम्बन्ध राख्ने, विश्वासको वातावरण तयार पार्ने, उत्तेरित गर्ने तथा पात्रका आन्तरिक पक्षको उद्घाटन गर्ने जस्ता कार्यहरूसमेत समाख्याताले गर्दछ । समाख्यात कथामा कतै सक्रिय र कतै निष्क्रिय भूमिकामा रहेर पात्रलाई कतै स्वतन्त्र रूपमा छोडिदिएको हुन्छ भने कतै हस्तक्षेपसमेत गरेको हुन्छ ।

समाख्यानमा समाख्याताको स्थिति भिन्नभिन्न रहन सक्छ । 'म' पात्रका माध्यमबाट प्रस्तोताका रूपमा आएको समाख्याता प्रथम पुरुष समाख्याता हो । प्रथम पुरुष समाख्याता कार्यात्मक तहमा पात्रका रूपमा रहेको हुन्छ । प्रथम पुरुष समाख्याता कथाको प्रमुख पात्र भएमा नायकत्व 'म' र गौण पात्र भएमा साक्षी 'म'का रूपमा रहन्छ । उपस्थित श्रोतासमक्ष मौखिक कथावाचन गरेमा वाक् समाख्यान हुन्छ । कथामा उपस्थित नभई कथावाचन गर्ने समाख्याता लेखकीय समाख्याता हो । लेखकीय समाख्यातालाई आधिकारिक समाख्याता पनि भनिन्छ । यस प्रकारको समाख्याता पाठभन्दा बाहिर हुन्छ वा आगन्तुकका रूपमा रहेको हुन्छ । उसलाई कथाका सम्पूर्ण कुराको ज्ञान हुन्छ । उसले पात्रका चेतन अचेतन मनका धारणा, विचार र भविष्यमा गर्ने योजनाबारे समेत जान्दछ । आधिकारिक समाख्याता सम्बोधितसँग सिधै कुरा गर्न, पात्रका कार्यमाथि टिप्पणी गर्न, कथाका कुनै पनि पात्रसँग कुरा गर्न, पात्रका कार्यको वर्णन गर्न, पात्रलाई भूमिका दिन, कथाको गतिलाई रोक्न र पुनः सञ्चालन गर्न तथा कुनै पनि विचारप्रति विश्वास वा अविश्वास प्रकट गर्न सक्छ । आधिकारिक समाख्याता कथाका सम्पूर्ण घटनालाई स्वविवेकअनुसार प्रस्तुत गर्न समर्थ हुन्छ । समाख्यानको प्रकारअनुसार समाख्याता पनि फरकफरक प्रकारको हुन्छ । समाख्याता क्रियाशील पात्रका रूपमा र प्रथम पुरुष समाख्याताका रूपमा रहेको छ भने त्यसको लैङ्गिक पहिचान हुन्छ । नेपालीमा सर्वनामको प्रयोग, आदरार्थीको प्रयोग, सम्बोधनको प्रयोगका साथै कतिपय संवेगात्मक र भावनात्मक स्थितिबाट पनि समाख्याताको पहिचान गर्न सकिन्छ । तृतीय पुरुष समाख्याता भएको स्थितिमा समाख्याताको गुणात्मक पहिचान गर्न कठिन हुन्छ । भाषिक रूपमा विशिष्टता नभएको अवस्थामा लैङ्गिक तटस्थता मान्नु पर्दछ र लेखकका आधारमा लैङ्गिक पहिचान गर्नु उपयुक्त हुन्छ ।

समाख्याता खुला र बन्द दुई प्रकारको हुन्छ । 'म' वा 'हामी' का रूपमा आएको प्रथम पुरुष समाख्याता खुला समाख्याता हो । प्रथम पुरुष समाख्याताको पहिचान गर्न सहज हुन्छ । तृतीय पुरुष समाख्याता बन्द समाख्याता हो । बन्द समाख्याता आफ्नो बारेमा ज्यादै कम मात्र जानकारी छोड्छ, आफूलाई सन्दर्भ बनाउँदैन र लैङ्गिक रूपमा पनि छुट्टिदैन । समाख्याता केही बन्द र केही खुला पनि हुन्छन् । सापेक्षतामा कुन बढी छ भन्ने आधारमा बन्द खुलाको पहिचान गरिन्छ । जेनेटले प्रथम पुरुष समाख्याता स्वकथनात्मक (होमोडाइजेटिभ) र तृतीय पुरुष समाख्याता परकथनात्मक (हेट्रोडाइजेटिभ) हुन्छ भनेका छन् (जेनेट, १९८३ : २६०) । यसरी कुनै पनि समाख्यानको प्रस्तुति समाख्याताले गर्ने हुँदा समाख्यानमा समाख्याता पाठसँग गासिएको महत्त्वपूर्ण घटकका रूपमा रहेको हुन्छ ।

२. वाच्यता

वाच्यता क्रियासँग सम्बन्धित व्याकरणात्मक कोटि हो । यो समाख्यातासँग सम्बद्ध हुन्छ । समाख्यानमा 'को' बोल्दै छ वा 'कसले'कथालाई प्रस्तुत गर्दै छ भन्ने कुराका आधारमा पाठको समाख्यानात्मक वाच्यत्वको निर्धारण गरिन्छ । यो पात्रको लयात्मकता वा गतिसम्बन्धी गुणसँग जोडिएको हुन्छ । त्यसैले वाच्यता कुनै पनि आख्यानात्मक कृतिमा समाख्याताका माध्यमबाट प्रकट हुन आउने विचार, मान्यता वा दृष्टिकोण हो । समाख्यानमा सम्बोधित वा श्रोतासँग विचार, भाव वा कथ्य विषयको सञ्चारका लागि समाख्याता उपस्थित भएको हुन्छ । यिनै कुराका माध्यमबाट समाख्याताको वाच्यत्वबारे थाहा पाउन सकिन्छ । जेनेटले समाख्याताले नै समाख्यानको विचार, भाव आदिको सम्पर्क पाठकसँग गराउने हुनाले उसकै माध्यमबाट समाख्यानात्मक वाच्यत्व पनि प्रकट हुन्छ भनेका छन् (जेनेट, १९८३ : २५३) । समाख्यानमा समाख्याता नै वाच्यत्वको आधार वा केन्द्रका रूपमा रहेको हुन्छ । समाख्यानका माध्यमबाट समाख्याताको अवस्था, परिवेश, जीवन भोगाइ, मूल्य मान्यता, कुनै घटना वा विचारप्रतिको उसको दृष्टिकोण आदि सचेत वा असचेत रूपमै श्रोतासँग स्थापित भएका हुन्छन् । कृतिमा समाख्याताको वाच्यताको प्रतिनिधित्व गर्ने थुप्रै पक्षहरू रहेका हुन्छन् । सबै प्रकारका आख्यानमा सुन्न सकिनेआवाज नै समाख्यानात्मक वाच्यत्व हो । कुनै समाख्यानमा समाख्याताको वाच्यत्व उच्च हुन्छ भने कुनैमा निम्न हुन्छ । समाख्याताका बारेमा बढी सूचना पाइने समाख्यानमा वाच्यत्व उच्च हुन्छ भने कम सूचना पाइने समाख्यानमा वाच्यत्व निम्न हुन्छ ।

३. समाख्यानात्मक काल

आख्यानात्मककृतिमा प्रयोग भएको काल नै समाख्यानात्मक काल हो । यसले कथामा प्रयुक्त समयको विश्लेषण गर्दछ । आख्यानात्मक कृतिहरूमा घटनाको प्रस्तुतिगत समय, कथा समेटिएको समय वा वाचनको समय र पृष्ठभूमि एवम् परिवेश सिर्जनामा आउने समयको खोजी गर्न सकिन्छ । वास्तवमा समाख्यानात्मक कालको अध्ययनबाट आख्यानमा समयको सन्दर्भ विन्दु, घटना वा कार्यको अवधि र तिनको आवृत्तिबारे स्पष्ट जानकारी प्राप्त हुन्छ । आख्यानमा समयको निश्चित क्रम हुन्छ । यसलाई प्राकृतिक क्रम भनिन्छ । परम्परागत कथामा समयको यस्तो क्रम अँगालिएको हुन्छ भने प्रयोगवादी कथामा क्रम भङ्ग भएको हुन्छ । समाख्याताले पाठक तथा श्रोतालाई केन्द्र मानेर समाख्यानात्मक कालको चयन गरेर समयको क्रम निर्धारण गर्ने हुँदा यसलाई समाख्याताको समय व्यवस्थापन पनि मान्न सकिन्छ । समाख्यानात्मक काल भूत र अभूत गरी दुई प्रकारको हुन्छ । अधिकांश कथामा समाख्यानात्मक काल स्थिर र व्यतिक्रम ढाँचामा प्रस्तुत गरिएको हुन्छ । खास गरी ऐतिहासिक वर्तमान काल प्रयोग गरिएको कथामा समयको व्यतिक्रम हुन्छ । तात्कालिकताको प्रस्तुति तथा प्रभावोत्पादकका लागि यस्तो ऐतिहासिक वर्तमान कालको प्रयोग गरिएको हुन्छ । विगतमा घटेका घटनाहरू वर्तमानमा प्रस्तुत गर्न यस्तो क्रम अँगालिन्छ । यस्तो क्रमले कथालाई प्रभावकारी बनाउँछ र श्रोता वा पाठकलाई समय व्यतीत भएको पत्तो पनि हुँदैन । विषयको प्रस्तुति वा अग्रभूमि निर्माण, पृष्ठभूमि तथा पश्चभूमि निर्माणमा विभिन्न काल तथा त्यसका पक्षगत संरचनाको प्रयोग भएको हुन्छ । पृष्ठभूमि निर्माण क्रममा परिवेश सिर्जना, मनोदशाको वर्णन, स्थिति प्रदर्शन तथा वर्णनका लागि निश्चित कालगत आधार अँगालिएको हुन्छ । आख्यानमा रहेको यही काल एवम् पक्षगत संरचनाको विश्लेषण नै समाख्यानात्मक काल विश्लेषणको आधार हो ।

परालको आगो कथाको विश्लेषण

‘परालको आगो’ सामाजिक विषयवस्तुमा आधारित कथा हो । यस कथामा ग्रामीण नेपाली समाजको चित्रण गरिएको छ । प्रमुख पात्र चामे र गौँथली ग्रामीण जनजीवनमा हुर्केबढेका निम्नवर्गीय किसान हुन् । कथाकारले गौँथलीलाई मुखाले स्वभावकी र सोझा कुरा गर्दा पनि त्यसलाई बङ्ग्याउने बानी भएकी नारी पात्र तथा चामेलाई ससाना कुरामा पनि रिसाउने रिसाहा प्रवृत्तिको पात्रका रूपमा प्रस्तुत गरेका छन् । यस तथ्यलाई नेपाली समाजमा लोग्ने र स्वास्नीका विच भगडा हुने मूल कारणका रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ । यस कथामा दाम्पत्य जीवनका विभिन्न पक्षहरूलाई यथार्थ ढङ्गले प्रस्तुत गरिएको छ ।

एक दिन चामे हलो जोतेर साँझमा घर आउँदा गौँथली घरधन्दा नगरी गाउँमा विहे हेर्न गएकाले चामेले भोकको भोकमा रिसले आँखा नदेखी गौँथलीलाई नराम्रोसँग कुटेपछि उनीहरूका विच भगडाको प्रारम्भ भएको छ । भगडाका कारण गौँथली माइत गएपछि चामेले आठ/दस दिन एकलै जसोतसो अनेक टन्टा र कष्टहरू भेलेर एक छाक मकै अर्को छाक भोकै बसेर दिन बिताउँछ । जुठे र उसकी स्वास्नीले चामेसँग गौँथलीलाई लिन जान भन्दा पनि ‘ज्ञान जानेर आउँछे भनेर घर छँदै छ, लिन त पोडे भए जाउँला’ भन्दै चामे आफू गौँथलीलाई लिन नजाने कुरा गर्दछ । कथाकारले चामेको परिवारमा भगडा देखाएका छन् भने जुठे दमै र दमिनीको जोडीलाई र उनीहरूको जीवनलाई आदर्शका रूपमा प्रस्तुत गरेको कुरा चामेले आफ्नो परिवारसँग तुलना गरी उनीहरूको दाम्पत्य जीवनबाट भिन्नभिन्न लोभिन पुगेबाट स्पष्ट हुन्छ । केही दिन बितेपछि चामेलाई विस्तारै-विस्तारै स्वास्नीको अभाव खड्कँदै जान्छ, गाउँलेहरूले पनि गौँथलीलाई लिन जाने सल्लाह दिन्छन् । अन्ततः ऊ गौँथलीलाई लिन ससुराली जान्छ, उसले सासूससुरालाई भेटी गौँथलीलाई पठाइदिन अनुरोध गर्दछ । उसले फेरि नपिट्ने वाचा गरेर फर्कन अनकनाएकी गौँथलीलाई फकाएर घरमा ल्याएर आउँछ । कथाको अन्त्यमा पुनः चामे र गौँथलीविच भगडा हुन सक्ने सङ्केत गर्दै लोग्नेस्वास्नीको भगडा परालको आगो भन्ने लोकोक्तिसँगै कथाको समाप्ति भएको छ । कथाको अन्त्यमा चामे आदर्शितर लागेको छ अनि गौँथलीले जुठे दमैकी स्वास्नीसँग मुसुकक हाँसेर भनेको ‘भो नहाँस दिदी, फेरि कुन दिन कटाक्षे पर्ने हो !’ भन्ने वाक्यले सम्भावित भगडालाई सङ्केत गरेको छ । गौँथलीको मुखाले बानी र चामेको रिसाहा प्रवृत्ति कथाको सुरुदेखि अन्त्यसम्म रहेको छ । यसप्रकार नेपाली समाजका लोग्ने र स्वास्नीका विचको यथार्थ घटनालाई चित्रण गर्दै आदर्श दाम्पत्य जीवनको सन्देश दिइएकाले यो आदर्शोन्मुख यथार्थवादी कथा बनेको छ ।

कथामा समाख्याताको कार्य र पहिचान

कथाकार गुरुप्रसाद मैलालीले ‘परालको आगो’ कथामा तृतीय पुरुष समाख्यातामार्फत कथा प्रस्तुत गरेका छन् । लेख्य पाठ भएकाले यसमा समाख्यातालाई देख्न नसकिए पनि समाख्याताको पहिचान गर्ने प्रशस्त पक्षहरू रहेका छन् । कथा प्रस्तुतिको क्रममा समाख्याताका बारेमा पर्याप्त गुणात्मक सूचनाहरू व्यक्त भएका छन् । समाख्याताले अरू पात्रहरूलाई समावेश गराएर ग्रामीण जनजीवनका विषयवस्तुलाई प्रस्तुत गर्ने सन्दर्भमा नेपाली समाजमा दाम्पत्य जीवनका घटनाहरूको वर्णन गरेको छ । लोग्नेस्वास्नीका विचको भगडा परालको आगो हो भन्ने कथनीयता प्रस्तुत गर्न विभिन्न घटना सन्दर्भहरूको वर्णन गर्दै समाख्याताले पाठक श्रोतासँग सुमधुर सम्बन्ध स्थापित गरेको छ । ऊ पात्रका रूपमा नआई वर्णनकर्ता र तटस्थ द्रष्टा वा साक्षीका रूपमा आएको छ । उसले चामे र गौँथली तथा जुठे र उसकी स्वास्नीसँग सम्बन्धित क्रियाकलाप, घटना, अवस्था र स्थितिको उद्घाटन गर्नाका साथै भन्नुपर्ने र गर्नुपर्ने कुराको

निक्क्यौल गरी उपयुक्त ढङ्गले सम्बोधित श्रोतासमक्ष कथा प्रस्तुत गरेको छ । प्रस्तुत साक्ष्यहरूबाट समाख्याताका कार्यको पहिचान गरिएको छ-

१. “चामेकी स्वास्नी गौथली सारै मुखाले थी । राम्रा मुखले बोल्यो भने बाङ्गा-बाङ्गा कुरा भिकेर निहुँ खोज्थी । दुईचार दिन विराएर सधैं लोग्ने स्वास्नीको भगडा हुन्थ्यो।” (पृ.४५)
२. एकदिन बेलुका चामे हलो जोतेर घर आएको, गौथली दैलो अग्लाएर गाउँमा बिहा हेर्न गएको रहिछ । दिनभरि हलो जोतेर आएको, भोकले लखतरान् थियो । हलो-जुवा कान्नामा ठड्याएर गोरु बाँध्न लागेको थियो, मास्तिरबाट गौथली आइपुगी । गौथलीलाई देखेर चामे रिसले भुतुकक भो । भात पकाउनु त परै जाओस् यसवेलासम्म अगेनामा आगो पनि फुकेको थिएन । हत्त र पत्त दैलो उघारेर गौथली पँधेरातिर हिँडी । चामे अगेनामा आगो सल्काएर तमाखु भर्न लाग्यो । (पृ.४५)

माथिका साक्ष्यहरूमा समाख्याताले सम्बोधीसँग सम्बन्ध राख्नका लागि विश्वासको वातावरण तयार पार्ने कार्य गरेको छ । यहाँ समाख्याताले पात्रहरूका बारेमा सूचनाहरू वर्णनात्मक रूपमा दिएको छ । उसले कथाका मुख्य घटना र कार्यहरू प्रस्तुत गर्नाका लागि मूल पात्रहरूलाई उपस्थापित गरेको छ । यहाँ समाख्याता सक्रिय भूमिकामा देखा परेको छ । साक्ष्य १ मा चामेकी स्वास्नी गौथली मुखाले भएको, राम्रा मुखले बोले पनि गौथलीले बाङ्गा-बाङ्गा कुरा भिकेर निहुँ खोज्ने भएकाले दुईचार दिन विराएर सधैं लोग्नेस्वास्नीको भगडा हुने कुरा समाख्याताले वर्णन गरेको छ । यस साक्ष्यमा पात्रहरूको स्वभावका बारेमा स्पष्ट सूचना प्रदान गरी विश्वासको वातावरण सिर्जना गरेको छ । साक्ष्य २ मा समाख्याताले विषयको उठान गर्दै कथारेखा पनि प्रारम्भ गरेको छ । एक दिन बेलुका चामे हलो जोतेर घर आएको, गौथली दैलो अग्लाएर गाउँमा बिहा हेर्न गएको, दिनभरि हलो जोतेर आएको हुँदा ऊ भोकले लखतरान् भएको हलोजुवा कान्नामा ठड्याएर गोरु बाँध्न लागेको, त्यति नै बेला मास्तिरबाट गौथली आइपुगेकी, गौथलीलाई देखेर चामे रिसले भुतुकक भएको, भात नपकाएको, अगेनामा आगो नफुकेको, गौथली दैलो उघारेर पँधेरातिर हिँडेको, चामे अगेनामा आगो सल्काएर तमाखु भर्न लागेको कुरा समाख्याताले पाठभन्दा बाहिर रहेर वा आगन्तुकका रूपमा रहेर वर्णन गरेको छ । समाख्याता ग्रामीण जनजीवनका सामान्य कुराहरूको प्रस्तुतिमा रुचि राख्ने र घटनालाई बढी विश्वसनीय र यथार्थ बनाउने कार्यमा सचेत देखिएको छ । उसलाई चामे र गौथलीका बारेमा सम्पूर्ण जानकारी रहेको देखिन्छ ।

प्रस्तुत कथाको समाख्याता कथामा प्रत्यक्ष रूपमा उपस्थित नभई कथाभन्दा बाहिरै बसेर कथावाचन गर्ने आधिकारिक समाख्याता हो । यो स्थिति कथाभरि नै रहेको छ । उसले आवश्यक स्थानमा पात्रहरूलाई उभ्याएर संवाद प्रक्रियालाई अगाडि बढाएको छ । उसलाई पात्रका सम्बन्धमा सम्पूर्ण कुराको ज्ञान छ । ऊ चामे, गौथली, जुठे दमाई, जुठेकी स्वास्नीलगायत सबै पात्रका चेतन अचेतन मनका धारणा र विचारहरू तथा उनीहरूले भविष्यमा गर्ने योजनाबारे समेत जान्दछ । ऊ पात्रलाई सन्दर्भित तुल्याएर कथा भन्छ । कोकलेकी आमाले चामेलाई गाली गरेको कुरा (पृ.४६), चामेका सासू ससुरासँग गौथलीले गरेका कुरा (पृ.५०), चामेका आवेग संवेगका कुरा (पृ.५०), गौथलीले जङ्गलबाट घर फर्कदा घाँसको भारी विसाएर ‘उडी जाऊँ भने म पन्छि होइन, बस्न त मन छैन’ भन्ने गीतका माध्यमबाट गरेको घर फर्कन चाहेको कुरा (पृ.४९) आदि प्रसङ्गलाई हेर्दा समाख्याता कथाका सम्पूर्ण घटनालाई स्वविवेकअनुसार प्रस्तुत गर्दै सम्बोधितलाई उत्प्रेरित गर्ने तथा पात्रका आन्तरिक पक्षको उद्घाटन गर्ने जस्ता कार्यहरू प्रस्तुत गर्न समर्थ भएको छ । समाख्याताले कतै पात्रलाई स्वतन्त्र रूपमा कुराकानी गर्न छाडिदिएको छ । खण्ड ३ मा चामे र जुठेकी स्वास्नीको संवाद (पृ.४७) र खण्ड ६ मा चामे र गौथलीको संवाद (पृ.५१) मा समाख्याताले

पात्रमाथि कुनै हस्तक्षेप नगरी स्वतन्त्र रूपमा छाडिदिएको छ । उसले पात्रका मनमा उठेका विचारलाई यसरी स्थान दिएको छ-

३. पहिले आठ-दश दिन त चामे गौँथलीको नाउँ लिँदा पनि भ्रम्टलाजस्तो गर्थ्यो । तर पछिपछि अलि शून्य मान्न लाग्यो । विचार गर्‍यो, 'मुखाले भए पनि साँढै जाँगरिली थिई । मन लाएर एक भारी घाँस ल्याई भने भैँसी डम्म अघाउँथ्यो । विहान-बेलुका एक गाँस पकाएर खान दिन्थी । ऊ गएदेखि तीन-चार दिन भात खाएँ हुँला नत्र भने खालि भुटेका मकैका भरमा छु, ऊ हुन्जेल भैँसीले टचामटचाममा दूध दिन्थ्यो । आफैँ दुहुन्थी । ऊ गएदेखि बिच्केको बिच्च्यै भो । सबैजना डाकेर ले भन्छन् । जुठे दाइकी स्वास्नी त त्यसै भन्थिन् । आए आउली, नआए नआउली, एकपटक लिन जानै पर्‍यो ।' (पृ. ४९)

प्रस्तुत साक्ष्य गौँथलीको अभावमा कथाको मूल पात्र चामेका मानसिकतामा उत्पन्न मनोदशा अभिव्यक्त संवादात्मक अंशका रूपमा रहेको छ । समाख्याता कथा संसारभित्रका सम्पूर्ण कुराहरूको तारतम्य मिलाउन सक्षम र कुशल रहेकाले कतिपय अवस्थामा उसले पात्रका विचारलाई हस्तक्षेप गरी आफैँले पनि प्रस्तुत गरेको छ । चामेको सोचाइ, चामेको पारिवारिक अवस्था, आर्थिक स्थिति, चामेको जीवनप्रतिको धारणा, जुठेको पारिवारिक अवस्था, काम नगरी जोगी भएर हिँड्नु पर्दाको अवस्था तथा काम नगरी खान नपाइने स्थितिप्रतिको धारणाका रूपमा प्रस्तुत गरेको विचार स्वयं समाख्याताले प्रस्तुत गरेको छ । ऊ चामे र गौँथलीका जीवनमा घटित विभिन्न घटना र कार्यमाथि स्वाभाविक टिप्पणी गर्न तथा उनीहरूले गरेका कार्यहरू यथार्थ ढङ्गले वर्णन गर्न सक्षम देखिन्छ । कथामा चामे, गौँथली, जुठे, जुठेकी स्वास्नी, कोकले, कोकलेकी आमा, कोकलेकी बहिनी, चामेका सासू र ससुरालाई उपयुक्त स्थानमा उपयुक्त भूमिका दिने कार्यमा सशक्त छ । उसको कथाको गतिलाई रोक्ने र पुनः सञ्चालन गर्ने रणनीतिक कौशल भएको समाख्याता हो । ऊ नेपाली समाजका चालचलन, रीतिरिवाज, खेतीकिसानी, मेलापात, वनजङ्गल, परम्परा र मूल्यबारे टिप्पणी र वर्णन गर्ने कार्यमा सफल छ । ऊ पात्रका धारणा विचारप्रति विश्वास वा अविश्वाससमेत प्रस्तुत गर्दछ । समग्रमा ऊ सर्वदर्शी समाख्याताका रूपमा उपस्थित भएको छ ।

प्रस्तुत कथामा समाख्याता क्रियाशील पात्र वा प्रथम पुरुष समाख्याताका रूपमा नरहेको हुँदा लैङ्गिक पहिचान सहज रूपमा गर्न नसकिने स्थिति छ । माथि उपस्थापित साक्ष्यहरूका आधारमा हेर्दा कथामा उसको लैङ्गिक पहिचान गराउने भाषिक सङ्केतहरू भने उपस्थित देखिँदैन । समग्र कथाभरि नै समाख्याताको लैङ्गिक पहिचान गराउने भाषिक सूचकहरू पाइँदैनन् । समाख्याताले नारी र पुरुषका विषयमा समाख्यान प्रस्तुत गर्दा अत्यन्त सन्तुलित ढङ्गले प्रस्तुत गरेको छ । समाख्याताले भ्रगडाको कारण गौँथली भएको कुरा प्रस्तुत गरेकाले र चामेले गौँथलीलाई कुटेको कुरामा कुनै सहानुभूतिसमेत नदेखाएकाले ऊ पुरुष चेतनावट प्रभावित देखिएको छ । यद्यपि ऊ तटस्थ रहेर कथावाचन गरेको छ । माइक बल र रायनको भाषिक रूपमा विशिष्टता नभएको अवस्थामा लैङ्गिक तटस्थता मान्नु पर्दछ भन्ने धारणालाई मान्ने हो भने यस कथाको समाख्याता तटस्थ छ र लन्सेरको लेखकका आधारमा लैङ्गिक पहिचान गर्न सकिने मतलाई मान्दा यस कथाका लेखक गुरुप्रसाद मैनाली पुरुष भएको हुँदा यसको समाख्यातालाई पुरुष नै मान्नु उपयुक्त हुन्छ ।

समाख्याता कथाको भोक्ताका रूपमा सहभागी नभएको तृतीय पुरुष तटस्थ समाख्याता हो । उसले कथाका सबै पात्रहरूलाई आआफ्नो भूमिकासहित कथामा प्रवेश गराई उनीहरूको स्वभाव, मनोदशा, कार्य र विचारका बारेमा सम्पूर्ण जानकारी राखेको देखिन्छ । उसले कथामा पात्रहरूको आलोपालोको क्रमसमेत तटस्थ रूपमा रहेर नै निर्धारण गरेको छ । पात्रहरू उपस्थित हुन आवश्यक नदेखिएमा समाख्याता बाहिरै

बसेर कथाक्रम अगाडि बढाउँछ । कतिपय प्रसङ्गमा समाख्याताले पात्रलाई संक्षिप्त भूमिका दिई आफैले वर्णन गरेको छ । यसलाई निम्नलिखित साक्ष्यबाट पुष्टि गर्न सकिन्छ-

एक दिन बिहान चामे पिँढीमा बसेर सोतेमा तमाखु खान लागेको थियो । मास्तिरबाट जुठे दमै भ्रूयो । अधिअधि छोरो बोकेर जुठे आइरहेको थियो, पछिपछि लुगाको सानो कुटुरो काखी च्यापेर स्वास्नी आउन लागेकी थिई । चामेलाई देखेर जुठेले हाँसेर भन्यो, “के मेलो छ कान्छा ?”

“बसिबसाउ छ दाइ !”

“स्वास्नीलाई माइत धपाइहालिस । अब एकलै मोज गर् बस् ।”

जुठेका लोग्नेस्वास्नीको खूब पिर्ती थियो । जुठे सधैं स्वास्नीलाई लिएर बेसी माभीगाउँतिर लुगा सितन जान्थ्यो, बाटामा लोग्नेस्वास्नी घरगृहस्थीका दुःखसुखका कुरा गर्दै जान्थे, बेलुका पनि कुरा गर्दै फर्कन्थे । कहिलेकाहीं जुठे स्वास्नीसंग ठट्टा गरेर किक्किक्क घिच्रो तान्थ्यो, अनि यसो अरू मान्छेपट्टि हेरेर आँखा भिम्क्याउँथ्यो । स्वास्नीचाहिँ, “अँ, बूढो हुँदा पनि ठट्टा गर्ने बानी नगएको” भनेर अर्कापट्टि फर्केर हाँस्थी । (पृ. ४८)

यस साक्ष्यमा समाख्याताले वर्णन र संवादको तारतम्य मिलाएको छ । उसले कथांशभन्दा बाहिरै बसेर कथाका घटनाको तारतम्य मिलाउने र कथाको वर्णन गर्ने कार्य गरेको छ । समाख्याताले कथाको क्रम अगाडि बढाउन पात्रका अवस्थाको वर्णन, परिवेशको वर्णन तथा चामे र जुठे, जुठे र जुठेकी स्वास्नीका विचका संवादका माध्यमबाट श्रोताको रुचिलाई उचित ध्यान दिएको छ । उसले यस कथांशमा चामे, जुठे र जुठेकी स्वास्नीका बारेमा स्वाभाविक टिप्पणी र वर्णन गरेको छ । यस कथामा समाख्याता उचित भूमिकामा प्रस्तुत भएको छ ।

जेनेटको समाख्याताको पहिचानसम्बन्धी मान्यताका आधारमा यस कथाको समाख्याता बन्द वा परकथनात्मक (हेट्रोडाइजेटिभ) समाख्याता हो । उसले कथामा विभिन्न सन्दर्भमा आफ्ना मान्यता, धारणा र टिप्पणीहरू प्रस्तुत गर्ने क्रममा आफ्ना बारेमा पनि केही सङ्केत छोडेको हुनाले यो सापेक्षित रूपमा केही खुला समाख्याता हो । ऊ प्रत्येक पात्रका स्वभाव, धारणा, मानसिक आवेग संवेगका बारेमा पूर्ण रूपमा संज्ञान भएको समाख्याता हो । उसले पात्रका माध्यमबाट पारिवारिक जीवनका आदर्श, जीवन जगतप्रतिको वैचारिक मूल्य र मान्यता प्रस्तुत गरेको छ । वैचारिक रूपमा हेर्दा ऊ आंशिक खुला छ । अतः यसप्रकार यस कथाको समाख्याता तृतीय पुरुष परकथनात्मक पुरुष समाख्याता हो । ऊ तटस्थ छ । ऊ निजी जीवनका बारेमा बन्द प्रकृतिको भए पनि वैचारिक रूपमा खुला छ । ऊ लेखकीय समाख्याता हो ।

कथामा समाख्याताको वाच्यता

‘परालको आगो’ कथाको समाख्याता परकथनात्मक भएका कारण उसको वाच्यता कथाका घटनाको वर्णन, पात्रको कुराकानी, परिवेशको वर्णन, सामाजिक चालचलन, रीतिरिवाजको प्रस्तुतिका क्रममा प्रस्तुत भएको छ । यसमा समाख्याताका निजी गुणहरू अभिव्यक्त नभए तापनि उसको वाच्यत्व कथाका विभिन्न सन्दर्भहरूमा प्रकट भएका छन् । यसमा समाख्याताले कथावाचन गरेको छ र आवश्यक स्थानमा पात्रका संवाद पनि समावेश भएका छन् । यसमा लोग्नेस्वास्नीले आआफ्ना काम नगरे भगडा हुन्छ भन्ने मान्यता

समाख्याताको वाच्यताका रूपमा प्रकट भएको छ । समाख्याताले आफ्ना वारेमा केही नबोले पनि कथाको वर्णन गर्ने क्रममा उसका मान्यता र अवधारणाहरू प्रस्तुत भएका छन् ।

कथाको पहिलो खण्डका सुरुमा समाख्याता उपस्थित भएर पात्रहरूप्रतिको आफ्नो धारणा प्रस्तुत गरेको छ । उसले विषयको प्रस्तुतिका साथै पात्रहरूको मूल पहिचानसमेत गराएको छ । दोस्रो अनुच्छेदमा समाख्याताले काम गर्नेप्रति सहानुभूति दर्साएको छ । ऊ पात्रले गरेका कार्यहरूको वर्णनकर्ताका रूपमा आएको छ । कथाका पात्र चामे र गौँथलीका माध्यमबाट एउटा ग्रामीण परिवारको उपस्थिति गराएर उनीहरूको संवादको वातावरण समाख्याताले प्रस्तुत गरेको छ । नेपाली ग्रामीण समाजमा लोग्ने र स्वास्नीका विचमा हुने भगडालाई प्रस्तुत गर्न चामे र गौँथलीका संवादहरू आएका छन् भने आवश्यक ठाउँमा समाख्याता स्वयं उपस्थित भई वर्णन गरेको छ । कथाको पहिलो अनुच्छेदमा समाख्याताले कथाकी नायिकाका वारेमा यसरी टिप्पणी गरेको छ- “चामेकी स्वास्नी गौँथली सारै मुखले थी । राम्रा मुखले बोल्यो भने बाङ्गा-बाङ्गा कुरा भिकेर निहुँ खोज्थी । दुईचार दिन विराएर सधैं लोग्नेस्वास्नीको भगडा हुन्थ्यो ।” (पृ.४५) यसमा समाख्याताले चामेकी स्वास्नी गौँथली मुखले भएकाले दुईचार दिन विराएर लोग्नेस्वास्नीका विच भगडा हुने गरेको कुरा प्रस्तुत गरेको छ । यसमा समाख्याताको वाच्यता नारी पात्रमा केन्द्रित भएर प्रकट भएको छ । उसले गौँथलीको मुखले स्वभावको चिनारी सुरुमा दिएको हुँदा समाख्याता पुरुषका तुलनामा नारीप्रति आग्रही बनेको छ ।

कथाको दोस्रो खण्डमा समाख्याताले चामे भोकै बैँसीतिर जोत्न गएको, गौँथली माइत गएको, धनबिरेका घरमा बिहेको भोज भएको, चामेको भैंसीले कोकलेको वारीको मकै खाईदिएको, कोकलेकी आमाले चामेलाई तथानाम गाली गरेको, कोकलले चामेलाई कूटेको स्थितिको वर्णन गरी ग्रामीण समाजका रीतिरिवाज र परम्पराको यथार्थ जानकारीलाई वाच्यताका रूपमा प्रकट गरेको छ । यसमा उसले ससाना घटनाको वर्णनबाट ग्रामीण समाजको यथार्थ चित्र प्रस्तुत गरेको छ । कोकलेकी आमाले चामेलाई गाली गरेका संवादबाहेक अरू संवाद यसमा प्रयुक्त छैनन् । यस खण्डका अरू घटनाको वर्णन समाख्याताले नै गरेकाले यसैबाट उसको वाच्यत्व प्रस्तुत भएको छ । तेश्रो खण्डमा समाख्याताले चामे र जुठेकी स्वास्नीको कुराकानीलाई समावेश गरेको छ । चामे धारातिरबाट पानी लिएर आउँदै गर्दा जुठेकी स्वास्नीसँग भेट भएपछि उनीहरूको संवादलाई अगाडि बढाइदिएर अन्तमा चामेको बाट्य चरित्रको वर्णन गरी यस खण्डको समाप्ति गरेको छ । समाख्याताले आफूले प्रस्तुत गरेका विषयको विश्वसनीयताका लागि स्वयं पात्रहरूलाई अगाडि सारेको छ ।

कथाको चौथो खण्डमा समाख्याताले चामे र जुठे दमैको भेट र संवाद अनि चामेको मनोदशाको प्रस्तुति गरेको छ । दुइटा परिवारको तुलना गरेर लोग्नेस्वास्नीका विचमा भगडा भएन भने परिवारमा सुखशान्ति सम्भव छ भन्ने पारिवारिक जीवनको आदर्श वाच्यताका रूपमा आएको छ । चामे आफ्नो गृहस्थीदेखि दिक्क भएको सन्दर्भबाट समाख्याताले पारिवारिक जीवनका उतारचढावप्रति समेत आफ्नो दृष्टिकोण व्यक्त गरेको छ । उसले चामेको मनोदशालाई अत्यन्त कलात्मक ढङ्गले पाठक श्रोतासामु पेश गरेको छ । यसलाई तलको साक्ष्यबाट स्पष्ट पारिएको छ-

जुठेको गृहस्थी जीवनसँग आफ्नो जीवनको तुलना गरेर चामे बहुतै दुःखी हुन्थ्यो । जुठेकहाँ खानपान गरेर विराट्पर्व पढ्ने बेलामा आफ्ना घरमा रुवाबासी चल्छ, जुठेका लोग्नेस्वास्नीको त्यत्रो मायापिर्ती छ, दुःखसुखका कुरा गरेर सँगै हिँड्छन्, आफ्नी स्वास्नीचाहिँ भगडा गरेर माइततिर हिँड्छे । विहा भएको यतिका दिन भैसक्यो, कैल्यै राम्रा मुखले बोलेको थाहा छैन । भैंसीले गर्दा गालामा कोकलेको लवटो पत्यो । भीरबाट घचेटदिऊँ भने साहूको डोको ! भोलि

आएर साहूले बाँध्छ। आफूले जूठोचुलो नगरे भोकै बस्नु पर्छ। यस्तो छुसी जिन्दगी बिताउनुभन्दा खरानी घसेर हिँड्नु जाती ! तर खरानी घसेर पो के गर्नु र ? दश घरका कुकुर नभुकाई खान पाइँदैन, उसमा पनि आजकल फेटा गुथेका मोटाघाटा जोगी देख्यो भने 'कोदालो खन्नका गाह्नाले जोगी भएका' भनेर मानिसहरू गिल्ला गर्छन्, पाटीको बास हुन्छ। विरामी परियो भने एक मुठी पानी खान दिने मानिस हुँदैन। ...यो पनि उही संसारका रापले पोलेको बेलामा टाढाबाट भलक्क हेर्दा अलि शीतलजस्तो लागेको मात्रै। (पृ. ४८)

यस साक्ष्यमा समाख्याताले चामेको मनस्थितिमाफत ग्रामीण जनजीवनका विभिन्न अवस्थाप्रति टिप्पणी गरेको छ। यसमा गृहस्थी भएर बस्दा अनेकौं समस्या भैलुपने सामाजिक यथार्थलाई प्रस्तुत भएको छ। यहाँ चामे र जुठेको परिवारको जीवनपद्धतिसम्बन्धी समाख्याताको अवधारणा प्रकट भएको छ। समाजमा काम नगरी खान नपाइने र काम नगरी जोगी भएर हिँड्दा अनेकौं दुःखकष्ट व्याहोर्नु पर्ने वास्तविकता समाख्याताको आदर्शका रूपमा रहेको छ। निम्नवर्गीय समाजका व्यक्तिहरू सानोतिनो ऋणका डरले जोगी बन्नसमेत पछि नपर्ने र जोगी भएर हिँड्नु भनेको क्षणिक सन्तुष्टि मात्र हो भन्ने उसको मान्यता रहेको छ।

कथाको पाँचौं खण्डमा चामेलाई गौँथलीको अभाव खट्केको, उसले अभावमा मात्र गौँथलीको मूल्य थाहा पाएको, ऊ गौँथलीलाई लिन ससुराली जान तयार भएको, गाली नगर्ने प्रतिज्ञा गर्दा गर्दै पनि उसले गौँथलीलाई गाली गरेको, चामे ससुराली जाँदा गौँथलीले बाटामा गीत गाएको र चामे मुर्मुुरिएको स्थितिको वर्णन गरिएको छ। यसमा नारी र पुरुषको सहमति र मेलबिना समाज चलन नसक्ने वाच्यत्व प्रस्तुत भएको छ। समाख्यता सामाजिक मूल्य र मान्यताहरूको टिप्पणीकर्ताका रूपमा प्रस्तुत भएको छ। उसको ग्रामीण समाजका मूल्य आदर्शप्रतिको टिप्पणी यसप्रकार छ-

एकछिन चौतारामा थकाइ मारेर चामे विस्तारै उकालो लाग्यो। ...चामेका गोडा अलि गर्हो भए। सासूससुराले केही भन्छन् कि भनेर कुस्तुर थियो।...सासू जुठ्यानमा बसेर ताफ्के मस्काउन लागेकी रहिछ। ससुरो पिँढीमा बसेर तमाखु खान लागेकी थियो। सासूलाई देखेर चामेले हात जोरेर ढोगिदियो। सासूले पनि जुठै हातले ढोग फर्काई।...ससुराले हुक्का-नली चामेको हातमा दिएर ढोग दिन निहुरेको थियो, चामेले गोडा जोरिदियो। एकछिनपछि घाँसको भारी लिएर गौँथली आइपुगी।साँभ परेपछि गौँथली आएर चामेका गोडामा ढोगिदिई। (पृ. ४८)

यस साक्ष्यमा समाख्याताले नेपाली समाजका सामाजिक प्रचलनहरूप्रतिको आफ्नो मान्यता प्रस्तुत गरेको छ। यस क्रममा उसले चामेको मनस्थितिको वर्णनसमेत गरेको छ। आफ्नो गल्तीका कारण चामे ससुराली जाँदा डराएको छ। उसले स्वास्नी कुटेर माइत धपाए पनि उसका सासूससुराले उसलाई मानसम्मान दिएका छन्। गौँथलीले पतिलाई मान्ने आफ्नो संस्कार त्यागेकी छैन। यसमा समाख्याताले सामाजिक संस्कार र प्रचलनलाई मान्नु पर्छ भन्ने वाच्यता प्रकट गरेको छ। यस खण्डमा चामे ससुराली पुगेको र आतिथ्य प्राप्त गरेको कुराको वर्णनबाट समाख्याताको वाच्यत्व प्रकट भएको छ।

कथाको छैटौं खण्ड कथाको समापन खण्ड हो। यस खण्डमा समाख्याताले ग्रामीण जीवनका चालचलनहरूको प्रस्तुतिमाफत वाच्यत्व प्रकट गरेको छ। यसमा गाउँले जीवनका नियमित कामधन्दाको वर्णन गरिएको छ। चामेका सासूससुराका दैनिक क्रियाकलापका माध्यमबाट समाख्याताले समाजप्रतिको धारणा प्रस्तुत गरेको छ। यसमा चामे र गौँथली तथा जुठेकी स्वास्नी र गौँथलीका बिचका संवाद पनि समाविष्ट छन्। उसले स्वास्नीको भगडा परालको आगो जस्तो भएकाले चामे र गौँथलीका बिचको भगडा नेपाली समाजको यथार्थ हो भन्ने वाच्यता प्रस्तुत गरेको छ।

यस कथामा समाख्याताको आवाज सुन्न सकिन्छ । यसमा समाख्याताका गुणात्मक सूचनाहरू सिधै अभिव्यक्त नभए तापनि उसका जीवनजगत्प्रतिको मूल्य आदर्शहरू वाच्यताका रूपमा प्रकट भएका छन् । यसको समाख्याता आदर्श दृष्टिकोण राख्दछ र सामाजिक मूल्य र मान्यताको प्रकटीकरणमा उसको अभिरुचि रहेको देखिन्छ । ऊ सामाजिक मूल्य र मान्यतालाई सर्वोपरि ठान्दछ । उसको सोचाइ समाजमा लोग्ने र स्वास्नी मिलेर बस्नु पर्दछ, लोग्ने र स्वास्नीका बिच भगडा हुन्छ तर त्यो लामो समयसम्म टिकिरहन सक्दैन भन्ने रहेको छ । उसले पात्रहरूका आन्तरिक र बाह्य सोच विचारहरूको प्रकटीकरण गरेको छ । ऊ आफ्ना बारेमा कम बोल्छ तर समाज र संस्कृतिका बारेमा उसको आफ्नै मूल्य व्यवस्था रहेको छ । ऊ हरेक कुराको उचित अनुचितको ख्याल गर्न तथा पात्रहरूका बारेमा उपयुक्त स्थानमा उपयुक्त निर्णय दिन पुग्छ । चामे, गौथली, जुठे, जुठेकी स्वास्नी आदिका बारेमा उसले आफ्नो मूल्य निर्णय प्रस्तुत गरेको छ ।

समाख्याताले नेपाली ग्रामीण जनजीवनका यथार्थलाई पाठक श्रोतासमक्ष प्रकट गरेको छ । उसले सम्बोधितलाई नेपाली ग्रामीण जीवनका दैनन्दिनीलाई उच्च स्वरमा सुनाएको छ । उसको वाच्यत्व नेपाली समाजमा लोग्नेस्वास्नीका बिचको सम्बन्ध सधैं एकैनासको हुँदैन, कहिले भगडा र कहिले मिलन हुन्छ, समाजमा मिलेर बस्नु पर्छ, मुखाले स्वास्नी र रिसाहा लोग्ने भए भने त्यहाँ भगडा भइरहन्छ र उनीहरूका बिच मिलन पनि छिट्टै हुन्छ भन्ने रहेको छ । उसले नेपाली ग्रामीण समाजमा पुरुषहरू अलिकति दोष देखे श्रीमतीलाई कुट्ने र फकाउन पनि पछि नपर्ने, विवाहिता नारीहरू लोग्नेले कुटेपछि माइत जाने, माइतीले पनि छोरीलाई विवाह गरेर सुम्पेपछि मनाउनु पर्ने कर्तव्य उसकै पतिको हुने, लोग्नेस्वास्नीको सम्बन्ध बिग्रेपछि वस्तुभाउको पनि बिचल्ली पर्ने, श्रीमती माइत गएपछि घर व्यवहार बिग्रनेजस्ता स्थिति रहेकाले लोग्ने र स्वास्नी भगडा गरेर होइन, मिलेर बसी राम्रो घर व्यवहार चलाउनु पर्दछ भन्ने दाम्पत्य जीवनका आदर्शहरूलाई वाच्यताका रूपमा प्रस्तुत गरेको छ । समाख्याताले आफ्ना बारेमा केही कुरा नभने पनि उसको वाच्यता घटनाको वर्णनका क्रममा विचारका माध्यमबाट प्रस्तुत भएको छ । कुनै पनि पात्र समस्यामा पर्दा उसले पात्रप्रति सहानुभूति प्रकट गरेको छ । कोकलेले चामेलाई पिट्ता उसले चामेप्रति सहानुभूति प्रकट गरेको छ । ऊ गौथली माइत गएका बेला उत्पन्न चामेको अवस्था र गौथलीको विरहप्रति संवेदनशील बनेको छ । ऊ घटनाको वर्णनमा कतै भावुक बनेको छ भने कतै समाज सचेतक पनि बनेको छ । उसको धारणा लोग्नेस्वास्नीका बिचको भगडा नेपाली समाजको यथार्थ हो र भगडा भए पनि मिलेर बस्नु पर्छ भन्ने रहेको छ । यसप्रकार यस कथाको समाख्याताले वर्णनकर्ता, टिप्पणीकर्ता, मूल्याङ्कनकर्ताका रूपमा प्रस्तुत भई समाज, संस्कृति र दाम्पत्यजीवनसम्बन्धी वाच्यता प्रकट गरेको छ ।

कथामा समाख्यानात्मक काल

'परालको आगो' कथा लोग्नेस्वास्नीको भगडा परालको आगोजस्तै क्षणिक हुन्छ भन्ने नेपाली ग्रामीण समाजमा प्रचलित सामाजिक मान्यतामा आधारित भई प्रस्तुत गरिएको छ । यस कथाको समय व्यवस्थापन प्रमुख पात्र चामे र गौथली तथा जुठे दमाई र जुठेकी स्वास्नीका जीवनमा घटित घटनाका आधारमा गरिएको छ । कथाका घटनालाई अगाडि बढाउन, घटनाको वर्णन गर्न, परिवेश सिर्जना तथा पृष्ठभूमि निर्माण गर्न निश्चित काल एवम् पक्षगत संरचना अँगालिएको छ । यस उपशीर्षकमा आख्यानको समयक्रमलाई अगाडि बढाउन तथा अग्रभूमि निर्माणका लागि चयन गरिएको कालिक संरचना तथा पक्षगत संरचना तथा अर्थबोधमा त्यसको प्रभावबारे अध्ययन गरिएको छ । यसमा कथाका केही खण्डको काल विश्लेषण गरी समग्र कथामा प्रयुक्त समाख्यानात्मक कालका विशेषता प्रस्तुत गरिएको छ ।

कथाको समयक्रम धनवीरेको घरमा जन्ती हेरेर मास्तिरबाट आएका गौँथलीको दिनभर हलो जोतेर भोकले लखतरान भई घर आइपुगेको चामेसँग भेट भएपछि सुरु भएको छ । यो समयक्रम कथाको अन्तिम दोस्रो अनुच्छेदको पहिलो वाक्य 'गौँथलीले मुसुक्क हाँसेर भनी' भन्ने वाक्यसम्म फैलिएको छ । यसमा कथारेखाको प्रस्तुतिभन्दा अगाडि कथाको पहिलो अनुच्छेदमा पृष्ठभूमि निर्माण गरिएको छ । घटना, स्थिति र मनोदशाको वर्णन तथा परिवेश सिर्जनामा कथारेखा केही समय रोकिएको छ र पुनः सोही क्रममा अगाडि बढेको छ ।

गौँथली मास्तिरबाट आउनु, गौँथलीलाई देखेर चामे रिसले भुतुक्क हुनु, गौँथली पँधेरातिर हिँड्नु, चामे तमाखु भर्न लाग्नु, गौँथली गाग्रो च्यापेर आइपुग्नु, चामेले एक लात हिकाउनु, गौँथली सँगारमा लड्नु, गाग्रो फुटेर पानी छताछुल्ल हुनु, चामेले गौँथलीलाई घिसाउँदै आँगनमा पुऱ्याउनु, गौँथलीले मुख छोड्नु, एक लात फेरि कस्नु, गौँथली कंकला शब्द गरेर रुनु, रमिता हेर्न आएका केटाकेटीलाई चामेले लघार्नु, केटाकेटीहरू मास्तिर भाग्नु र चामे गुन्द्री ओछ्याएर सुत्नु पहिलो खण्डका समाख्यानात्मक क्रममा आएका कार्यहरू हुन् । समाख्याताले समाख्यानात्मक क्रमलाई प्रस्तुत गर्न आइपुगी, भो (भयो), हिँडी, लाग्यो, आइपुगी, हिकायो, लडी, भयो, पुऱ्यायो, छोडी, कस्यो, लागी, लघाय्यो, भागे र सुत्यो भूतकालीन क्रिया संरचनालाई चयन गरेको छ । यहाँ समाख्यानात्मक क्रमलाई अग्रभूमि निर्माणका रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

कथाको समाख्यान क्रममा आएका चामे र गौँथलीका कतिपय क्रियालाई पृष्ठभूमिका रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ । पहिलो अनुच्छेदका चामेकी स्वास्नी गौँथली मुखाले हुनु, उसले बाङ्गा बाङ्गा कुरा भिकेर निहुँ खोज्नु, दुईचार दिन विराएर लोग्नेस्वास्नीको भगडा हुनु कथाको पृष्ठभूमि निर्माणमा आएका विषय हुन् । यस कथाको पृष्ठभूमि निर्माणका लागि प्रथम अनुच्छेदमा तात्कालिक भूत (थी : सामान्य भूत) र विगतको समृत्तिका रूपमा अभ्यस्त भूतकालीन (खोज्थी, हुन्थ्यो) क्रिया संरचना आएका छन् । त्यस्तै कथामा पृष्ठभूमि निर्माणका लागि बोल्यो भने, निहुँ भिकेर, विराएर (अनु.१), जोतेर, अग्ल्याएर, ठड्याएर, चेपेर, उघारेर हुन्नुनिदै (अनु.३), जस्ता कृदन्तीय क्रियाहरूले कथाको पृष्ठभूमि निर्माण गरेका छन् । समाख्याताले पृष्ठभूमि निर्माणका लागि भूत कालको सामान्य पक्ष, अभ्यस्त पक्ष र पूर्वकालिक कृदन्तीय क्रियाको प्रयोग गरेको देखिन्छ ।

गौँथली विहा हेर्न गाउँतिर गएकी रहिछ (अनु.२, वाक्य १) ले विगतको घटनालाई ज्ञात गराएर स्थिति प्रस्तुत गरेको छ । ...जोतेर आएको, ...भोकले लखतरान थियो, ...गोरु बाँध्न लागेको थियो, आगो फुकेको थिएन (अनु.२)...तमाखु खान लागेको थियो, गौँथली ...भिन्न पस्न लागेकी थिई, ...खवटाहरू ...फ्याँक्न लागेकी थिई (अनु.३), गौँथली बोलेकी थिइन, (अनु.४), केटाकेटीहरू कान्लामाथि आएका थिए (अनु.७) मा आएका पूर्णभूतकालीन क्रिया संरचनाले कार्य र अवस्थाको वर्णन गरेका छन् । तात्कालिक सन्दर्भ प्रस्तुत गर्न पात्रहरूका संवादमा सामान्य वर्तमान (स्वाइ पाछे, जान्छेस्, रमिता छ, पुग्दैन, धाक लाउँछे, (अनु. ३,५,६) सामान्य भूत (बसी, सुम्पे- अनु.३,४) तथा विध्यर्थक क्रिया (नबस्, जा- अनु. ३) संरचनाको प्रयोग गरिएको छ ।

कथाकारले समाख्यानात्मक क्रमलाई समयका विभिन्न सूचकहरूमार्फत प्रस्तुत गरेको छ । पहिलो खण्डसँग दोस्रो खण्डलाई जोड्न भोलिपल्ट विहान चामे हल गोरु लिएर भोकै बेसीतिर हिँड्यो भनेर जोडेको छ । यस खण्डमा हिँड्यो, कुरा सुनाए (खण्ड २ अनु.१) समाख्यानात्मक क्रम हुन् भने तेस्रो अनुच्छेदमा बाई गर्यो, पाडो छोडिदियो, दुहन बस्यो, बुरुक्क उफ्यो, उत्तानो पच्यो, पर पुग्यो, गोबर लाग्यो, बारीमा पस्यो, कुद्न थाल्यो, सोतर भए, सराप्न थाली, (खण्ड २ अनु.२), भैसी पसेको कुरा सुनाई (खण्ड २ अनु.३),

मकैवारीमा पुग्यो, कुद्न थाल्यो, मकै पनि स्वाहा भए, कोकले आगो भो, थप्पड लगायो, केही बोलेन, भैंसी धपाएर ल्याए (खण्ड २ अनु.३) समाख्यानात्मक क्रमका रूपमा आएका क्रियापद हुन् ।

प्रस्तुत कथाको कालव्यवस्थापनमा कथाकार अत्यन्त सचेत देखिएका छन् । कथामा समयको क्रम व्यतीत भएको देखाउनाका लागि खण्डहरू छुट्टयाइएको छ । कथाको सुरुआत 'एक दिन बेलुका चामे हलो जोतेर आएको थियो (पृ.४५)' भनेर समयको सूचना दिइएको छ भने दोस्रो खण्डको सुरुमा एक दिन बितेको सूचना 'भोलिपल्ट बिहान चामे हलो-गोरु लिएर भोकै बेंसीतिर हिँड्यो' (पृ.४६) भनेर समय व्यतीत भएको सूचना दिइएको छ । कथाको तेस्रो खण्डको प्रारम्भ पनि एक दिन बितेको सूचनाका साथ भएको छ । चौथो खण्डको प्रारम्भ 'एकदिन बिहान चामे पिँठीमा बसेर सोतेमा तमाखु खान लागेको थियो (पृ.४८)' भन्ने वाक्यमार्फत समय बितेको जानकारी दिइएको छ भने पाँचौँ खण्डको सुरुआतमा केही समय बितेको देखाइएको छ । यहाँ आइपुग्दा चामे र गौँथलीको भ्रगडा भएको आठदस दिन बितिसकेको देखाइएको छ । यसै खण्डमा चामे गौँथलीलाई लिन ससुराली गएको छ । कथाको छैटौँ खण्डमा पनि एक दिन समय बितिसकेको देखाइएको छ । यस खण्डको अन्त्यमा घाम डाँडामाथि बस्न लागेको समयको सूचना दिइएको छ । यसरी यस कथामा कालिक सूचनाका लागि खण्ड परिवर्तन गरी कथाको सुरुदेखि अन्तसम्मका बाह्र दिनका घटनाहरूलाई समेटिएको छ । कोकलेकी आमाले चामेलाई गाली गर्दा पोहोर सालको घटनालाई स्मृतिबाट तानेर ल्याएकी छ भने जुठेकी स्वास्नीले पहिले पहिले भनेर स्मृतिमा अनिश्चित कालावधिलाई विगतबाट तानेर ल्याएकी छ । यसर्थ यस कथाका घटनाले ओगटेको अवधि जम्मा बाह्र दिन रहको छ । कथावाचनका हिसावले पनि यस कथाको वाचनमा पन्ध्रदेखि बिस मिनेट मात्र लाग्दछ ।

यस कथाको समाख्यानात्मक काल भूत काल हो । कथाको प्रस्तुतिमा समयको प्राकृतिक क्रम अँगालिएको छ । समाख्याताले समाख्यानात्मक कार्यहरूको वर्णन भूतकालको सामान्य पक्षमा गरेको छ । यस कथाको अग्रभूमि निर्माण सामान्य भूतकालमा गरिएको छ । समाख्याताले नवीन विषयको प्रस्तुति यसै कालमा गरेको छ । पृष्ठभूमि निर्माणका लागि अभ्यस्त भूतको प्रयोग गरिएको छ भने यसका लागि कतैकतै सामान्य भूतकालीन क्रिया संरचना पनि आएको छ । तात्कालिक सन्दर्भ प्रस्तुत गर्न वर्तमानकालीन क्रिया र विध्यर्थक क्रिया आएका छन् । स्थितिको वर्णन पूर्णभूतकालीन क्रिया संरचनामा गरिएको छ । समाख्याताले अग्रभूमि निर्माण र समाख्यानात्मक क्रमका लागि सामान्य भूतकालको प्रयोग गरे पनि पृष्ठभूमि निर्माण, परिवेश सिर्जना, स्थितिको वर्णनका लागि कालिक विविधता अँगालेको देखिन्छ । समय व्यतीत भएको सूचना दिनाका लागि कथाको खण्ड परिवर्तन गरिएको छ ।

निष्कर्ष

कथाकार गुरुप्रसाद मैलालीको 'परालको आगो' समाख्यानशास्त्रीय दृष्टिले उपयुक्त कथा हो । यस कथाको समाख्याता प्रत्येक पात्रका स्वभाव, धारणा, मानसिक आवेगसंवेगका बारेमा पूर्ण रूपमा संज्ञान भएको समाख्याता हो । उसले कथामा विभिन्न सन्दर्भमा आफ्ना मान्यता, धारणा र टिप्पणीहरू प्रस्तुत गर्ने क्रममा आफ्ना बारेमा पनि केही सङ्केत छोडेको हुनाले यो सापेक्षित रूपमा केही खुला समाख्याता हो । उसले लोग्नेस्वास्नीका बिचको भ्रगडा परालको आगो हो भन्ने कथनीयता प्रस्तुत गर्न विभिन्न घटना सन्दर्भहरूको प्रस्तुति गरेको छ । ऊ लेखकीय वा तृतीय पुरुष परकथनात्मक, पुरुष तथा तटस्थ समाख्याता हो । ऊ निजी जीवनका बारेमा बन्द प्रकृतिको भए पनि वैचारिक रूपमा खुला छ । उसले पात्रका रूपमा नआई कथाभन्दा बाहिरै बसेर वर्णनकर्ता र द्रष्टा वा साक्षीका रूपमा कथाका घटनाको तारतम्य मिलाउने, पात्रका अवस्था, कार्य र संवादको व्यवस्थापन गर्ने, परिवेशको वर्णन गर्ने कार्य गरी सम्बोधित श्रोतासमक्ष उपयुक्त ढङ्गले कथा प्रस्तुत गरेको छ । प्रस्तुत कथामा घटनाको वर्णनका क्रममा

समाख्याताको वाच्यता प्रस्तुत भएको छ । उसका गुणात्मक सूचनाहरू सिधै अभिव्यक्त नभए तापनि उसका जीवनजगत्प्रतिको मूल्य आदर्शहरू वाच्यताका रूपमा प्रकट भएका छन् । उसले नेपाली ग्रामीण समाजका घटना परिघटनाहरूसँग सम्बन्धित विचार र दृष्टिकोणलाई यथार्थ रूपमा पाठक श्रोतासमक्ष प्रकट गरेको छ । नेपाली समाजमा लोग्नेस्वास्नीका विचको सम्बन्ध सधैं एकैनासको हुँदैन, नारी र पुरुष मिलेर बस्नु पर्छ, मुखाले स्वास्नी र रिसाहा लोग्ने भएको परिवारमा सधैं भगडा भइरहन्छ र उनीहरूका विच मिलन पनि छिट्टै हुन्छ भन्ने समाख्याताको वाच्यत्व रहेको छ । समाख्याताले वर्णनकर्ता, टिप्पणीकर्ता, मूल्याङ्कनकर्ताका रूपमा समाज, संस्कृति र दाम्पत्य जीवनको यथार्थलाई आदर्शोन्मुख बनाई वाच्यताका रूपमा प्रस्तुत गरेको छ । प्रस्तुत कथा भूतकालमा प्रस्तुत गरिएको छ । यसमा अग्रभूमि निर्माण र समाख्यानात्मक क्रमका लागि सामान्य भूतकालको प्रयोग गरिएको छ । पृष्ठभूमि निर्माण, परिवेश सिर्जना, स्थिति र मनोदशाको वर्णनका लागि भूत कालका अपूर्ण, पूर्ण, अभ्यस्त र अज्ञात पक्षको प्रयोग गरिएको छ । तात्कालिक सन्दर्भ प्रस्तुत गर्न वर्तमानकालीन क्रिया र विध्यर्थक क्रिया आएका छन् । समय बितेको जानकारी खण्ड परिवर्तनबाट दिइएको छ । काल व्यवस्थापनका दृष्टिले यो उत्कृष्ट कथा हो । यसरी यो समाख्यानशास्त्रीय दृष्टिले उत्कृष्ट कथा हो ।

सन्दर्भ-सामग्री

- मैनाली, गुरुप्रसाद (२०५७). *नासोकथासङ्ग्रह*. सोह्रौँ सं. काठमाडौँ : अम्बिकाप्रसाद मैनाली ।
- Abrhams, M.H. (2001). *A Glossary of Literary Terms*. 7thed. New Delhi: Harcourt India private limited College publishers. Reprinted.
- Bal. Mieke. (1985). *Narratology. Trans.* Christine Van Boheemen. Toronto: U of Texas P.
- Barthes, Roland. (1999). "Introduction to the Structural Analysis of the Narratives." *Narratology*. Ed. Susana Onega and Jose Angel Garcia Landa. New York: Longman, 45-60.
- Drabble, Margaret. (2000) Ed. *The Oxford Companion to English Literature*. 6th ed. Oxford London oxford university press.
- Genette, Gerard. (1980). *Narrative Discourse*. New York: Cornell Universitypress.